

Pedagogická diagnostika

**Pedagogická fakulta
Katedra sociální pedagogiky
Tomáš Kohoutek
kohoutek.t@gmail.com**

Organizace výuky v ZS 2016

- 1. 10. 8:25 – 11:15
    - úvod, seznámení s obsahem předmětu, se zaměřením účastníků, výběr témat, zadání seminárního úkolu; téma 1
  - 12. 11. 17:55 – 19:15
    - téma 2, seminární úkol (varianta kresba, metoda)
-

Cíle

Studenti se seznámí

- s možnostmi a úskalími pedagogicko-psychologické diagnostiky,
- se zásadami práce s diagnostickými metodami,
- s užitím diagnostických metod
- Velký důraz bude kladen na analýzu dětské kresby

Na konci kurzu bude student schopen

- využívat klinické metody (rozhovor, pozorování) a
  - testové metody (osobnostní dotazníky) k výzkumným účelům.
-

Literatura

- [SVOBODA, Mojmír](#) et al. *Psychologická diagnostika děti a dospívajících.*
  - Miovský, Michal (2006). Kvalitativní přístup a metody v psychologickém výzkumu.
  - Studijní materiály, aktualizace dle dohody
-

Požadavky pro absolvování

- Aktivní účast
  - Seminární úkol (varianty)
    - Kresba a pokus o analýzu – formulaci výsledků (možnosti: kresba postavy tužkou a diagnostika vývojové úrovně; kresba rodiny nebo začarované rodiny a pokus o úvahu o sociálním kontextu života autora; kresba dětí ze specifických skupin...)
    - popis problému, řešení s pomocí diagnostiky; formulováno jako kazuistika psaná z pozice pedagoga nebo „objednávka“ pro psychodiagnostika z téže pozice
    - návrh metody (dotazník, osnova rozhovoru, sociometrická technika formou hry...)
-

Osnova

- Diagnostická činnost a diagnostická metoda; předmět a subjekt diagnostiky, vztah pedagogické a pedagogicko-psychologické diagnostiky
  - Hlavní kategorie proměnných v diagnostice
  - Zásady práce s diagnostickými metodami
  - Užití diagnostiky v praxi; cíle a postupy, strategie
  - Základní vlastnosti testů
  - Klasifikace diagnostických metod
  - 1) Klinické metody:
    - a) Pozorování
    - b) Rozhovor (fáze rozhovoru, techniky vedení rozhovoru, technika kladení otázek, technika jednoduché akceptace, technika zachycení a objasnění, technika parafrázování, technika interpretace, technika ujištění, technika používání pomlky, registrace rozhovoru, anamnéza)
    - c) Analýza spontánních produktů - dětská kresba a možnosti jejího využití v diagnostice
  - 2) Testové metody - co lze měřit testem? Reliabilita a validita testu. Jak interpretovat testové nálezy
-

Témata (jinak)

- ❑ Diagnostika jako obor, pedagogicko-psychologická a pedagogická diagnostika: vztahy a trendy
  - ❑ Cíle ped. diagnostiky, obvyklé oblasti – „Proč nemusí diagnostika vést k diagnóze“ ☺
  - ❑ V jaké roli se můžeme s diagnostikou setkat (– „od manažera po oběť“)
  - ❑ Objekt a subjekt diagnostiky
  - ❑ Diagnostika jednotlivce, skupiny, procesu, vlastní diagnostika
  - ❑ Metody a nároky na ně kladené
  - ❑ Laická, intuitivní a „vrozená“ diagnostika
-

Charakteristické (nebo ideální?) rysy pedagogické diagnostiky

---

- ❑ **komplexnost** - projevy žáka je třeba interpretovat v kontextu vnějších vlivů (rodina, společnost, škola, osobnost jedince)
  - ❑ **respekt** k dosavadnímu individuálnímu vývoji žáka - postupy jsou plánovány tak, aby odpovídaly dané úrovni dítěte bez ohledu na jeho kalendářní věk
  - ❑ **vědomí dlouhodobosti** procesu - jde vždy o sled kroků, na základě diagnózy volí pedagog optimální metody, které se mohou v průběhu vývoje žáka měnit
  - ❑ sledování **validity** diagnostických testů - testy a zkoušky musí diagnostikovat jev, na který jsou zaměřeny
  - ❑ zajištění **reliability** - určitý příznak musí být měřen s takovou přesností, aby bylo jisté, že tentýž příznak se projeví i s určitým časovým odstupem
  - ❑ záruka **objektivity** - při diagnostice je třeba minimalizovat subjektivní postoje pedagoga, který by neměl podlehnout např. negativnímu očekávání
- (dle Průchy, 2009)
-

Diagnostika jako disciplína a diagnostická činnost

- Pedagogická **disciplína** zabývající se otázkami diagnostikování subjektů převážně ve školním prostředí. Formuluje teorii pedagogického diagnostikování a způsoby interpretace pedagogických diagnóz. (Průcha, Walterová, Mareš 2003)
Pedagogickou diagnostiku provádí pedagog ve třídě a v případě potřeby speciální pedagogové a psychologové v pedagogicko-psychologické poradně.

- Diagnostikou rozumíme **poznávání, analýzu, interpretaci a hodnocení edukační reality**, převážně se zaměřením na jednotlivce, popř. v kontextu skupiny. Zabývá se aktuálním výkonem jedince a analyzuje ho v souvislosti s osobnostním vývojem a vnějšími vlivy, jež na tento vývoj spolupůsobí. Na základě získaných údajů zahajuje bezprostřední intervenci, navrhuje použití dalších metod a postupů a vypracovává individuální vzdělávací plán. Směřuje k maximálnímu uspokojování žákových vzdělávacích potřeb. (Průcha, 2009)

(Fišerová, H. – portál RVP, 2012)

DIAGNOSTIKA

- **„Diagnostics“ vs. „assessment“**
    - v lékařství chápána jako klasifikace, zařazení jevu do určité třídy. V psychologii a pedagogice nejde jen o zjišťování abnormit, ale o rozpoznávání kvality a úrovně některých psychických funkcí, zjišťování individuálních zvláštností.
    - Označení „diagnostika“ může být tedy dokonce zavádějící, jde-li o záměnu za „labelování“; „assessment“ (posuzování) je po stránce obsahu patrně výstižnější termín (!!assessment vs. rating)

  - Další pojetí „diagnostiky“ – reflexe; sebereflexe; sledování normálního vývoje; identifikace silných stránek; východiska pro prognózu, pro prevenci...
-

Diagnostika vs. labeling

Odbornou pedagogicko psychologickou diagnostiku osobnosti dětí, mládeže i dospělých nesmíme zaměňovat s **labelingem**, což je subjektivistické štítkování, etiketizování a nálepkování osobnosti, které často stigmatizuje postižené jedince na dlouhou dobu. (*rváč, lenoch, trojkař, mentál, sociál, zbohatlík*).

Zaměření pedagogické diagnostiky (dle Zelinkové, 2001)

---

a) d. normativní

- Výsledek diagnostikování je srovnáván s výsledky reprezentativního vzorku celé populace v určitých zkouškách. Zjišťuje, zda žák a jeho výkony jsou srovnatelné s většinou populace stejného věku. *Napr. posuzování možností dalšího studia.*

b) d. kriteriální

- srovnávání s vnějšími měřítky, s objektivně vymezenými úkoly. *Zvládá - nezvládá dítě osobní hygienu? Zvládá - nezvládá násobilku? Zkoušky vycházejí z analýzy určité dovednosti a směřují k určení úrovně, na níž se dítě nachází.*

c) d. individualizovaná

- Neužívá žádné srovnávání, ale sleduje postup a dosaženou úroveň za určitý časový úsek. Je předpokladem pro pozitivní motivaci k dalšímu snažení, rozvoji. Je velmi potřebná u méně úspěšných nebo jakýmkoliv způsobem znevýhodněných dětí. Správně stanovená diagnóza může předejít vzniku možných problémů ve vývoji.

d) d. diferenciální

- Slouží např. k rozlišení stávajících a přetrvávajících obtíží, které mohou mít stejné projevy, ale různé příčiny.
-

Pedagogická a pedagogicko- psychologická diagnostika

- ❑ Rozvoj disciplíny u nás výraznější od 60. let v souvislosti s rozvojem pedagogicko-psychologického poradenství
  - ❑ Někteří pojetí považují PD spíše za klasickou PPD aplikovanou v pedagogické praxi (Hrabal, 2002)
  - ❑ Otevřená pak ale zůstává otázka rozdílných cílů, kompetencí, ale i metod

  - ❑ Široká definice: „(P.d. je) speciálně pedagogická disciplína, která se zabývá objektivním zjišťováním, posuzováním a hodnocením vnějších a vnitřních podmínek i průběhu a výsledku výchovně vzdělávacího procesu. Na základě těchto zjištění jsou potom vyslovovány prognostické úvahy a navrhována pedagogická opatření“ (Chráska, 1998).
-

Důraz v PD...

- ❑ Úzce vymezený: výkon (výsledky)
  - ❑ Podmínky výkonu: osobní - schopnosti, styl, specifická znevýhodnění...
  - ❑ Podmínky sociální (rodina, třída, škola)
  - ❑ Interakce

  - ❑ **Zdánlivě méně významné důrazy:** účel diagnostiky, „subjektivní stránka“ onoho „objektivního procesu“
-

Přístupy (obdobně jako v dg.psychologické a pedagogicko-psychologické)

- ❑ Individuální (kazuistický) + testový (metrický, statistický)
  - ❑ Zaměření na jednotlivce – skupinu – interakci, jev, proces
  - ❑ Zaměření na sebe a na druhé
  - ❑ Zaměření na úzce vymezený problém a na kontext
  - ❑ Kvalitativní + kvantitativní
  - ❑ Praktický, zaměřený na intervenci + výzkumný
-

-
- ❑ Diagnostický proces začíná tím, že si uvědomíme, ŽE chceme diagnostikovat (co a proč) – pak následuje otázka JAK.
  - ❑ (Nebo dokonce tím, že si uvědomíme, že už diagnostikujeme)
-

Postupy – míra obecnosti

- METODOLOGIE

  - METODIKA

  - METODA

  - KONKRÉTNÍ „NÁSTROJ“
-

METODA

- Představuje zcela **konkrétní cestu**, způsob, nástroj, pomůcku k řešení **dílčího** odborného, vědeckého, vědeckého výzkumného či experimentálního problému.

  - Metody jsou specifické dle jednotlivých věd - **teoretické** (např. analýza, syntéza) a **empirické** (např. výkonové). Odpovídají na otázku „jak“.

  - V psychologii je tradiční dělení metod na **psychometrické** (testové) a **klinické** (např. rozhovor). *Toto rozlišení má řadu paralel i v pedagogice.*
  - *Orientační tabulka.*
-

Metody

- **pozorování** - jedna z nejvýznamnějších metod pedagoga, umožňuje získat údaje za delší časové období, sledovat reakce na odlišné události v bezprostředním kontextu školní reality
- **anamnéza** - je předpokladem pro respektování dosavadního individuálního vývoje dítěte, rodinná anamnéza shromažďuje údaje o rodině, osobní anamnéza zachycuje údaje o vývoji jedince nutné k pochopení jeho současného stavu
- **rozhovor** - poskytuje bezprostřední odpovědi, odhaluje aktuální prožívání žáka (rodičů), pedagog může využít i strukturovaný rozhovor (vhodné sestavené otázky směřující k řešení určitého problému)
- **dotazník** - pokud umožňuje výběr z předem formulovaných odpovědí, umožňuje lepší zpracování, volné odpovědi mají naopak autentickou hodnotu (závisí ovšem na schopnosti respondenta vyjádřit se)
- **didaktické testy** - druh zkoušek, které se skládají z různých úkolů, standardizované testy mají jasný způsob zadávání a vyhodnocují se pomocí stanovených kritérií, nestandardizované testy jsou méně náročné na vyhodnocení, mohou mít ale nižší validitu
- **sociogram** - pomocí otázek kladených žákům postihuje klima ve třídě a vztahy mezi žáky
- **analýza prací žáků (žakovské portfolio)** - ukazuje úroveň osvojení učiva, odráží kvalitu práce učitele
- **analýza pedagogické dokumentace** - s její pomocí si lze lépe uvědomit širší rámec výuky
- **hra** - významný diagnostický prostředek, sledujeme výběr her, uplatnění fantazie, soustředění, motoriku, úroveň komunikace, sociální kontakty (Průcha, 2009)